

Nykytilan arvio ympäristöministeriön politiikka-alan keskeisistä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvorajapinnoista sekä haasteista

Nykytilan arvioinnin taustaa

Ympäristöministeriön toiminnallisen tasa-arvotyöryhmän arvion mukaan sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyö on käynnistynyt ja etenee ministeriössä hyvin, mutta syventämistä tarvitaan, jotta edistämismääräykset täytetään vielä täysimääräisemmin. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman valmistelu aloitettiin laatimalla nykytilan kartoitus, jossa tunnistettiin ympäristöministeriön politiikka-alan keskeisiä tasa-arvo- sekä yhdenvertaisuusrajoitteita ja haasteita. Samoin nykytilan arviointi on laadittu hallituksen tasa-arvo-ohjelman toimenpiteen 7.2 velvoitteen toteuttamisen tueksi ("Kaikki ministeriöt tekevät tasa-arvotyötä ja selvittävät politiikka-alansa keskeiset tasa-arvohaasteet"). Ympäristöministeriön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on rakennettu tehdyille nykytilan arvioinnille sekä osastojen ja yksiköiden erikseen valitsemien painopistealueiden ympärille. Suunnitelmassa esitettyjä ylempien tason tavoitteita on pyritty osittain avaamaan myös itse nykytilan arvioissa. Valmistelussa on vahvasti pyritty osallistamaan talon väki johtoa myöten.

Nykytilan arviointi suoritettiin erillisellä kyselyllä, joka toteutettiin toiminnansuunnittelun rinnalla loppusyksystä 2017. Kyselyssä osastoja ja tulosalueita pyydettiin arvioimaan tulevien vuosien keskeistä suunniteltua toimintaa myös sukupuolten tasa-arvon ja ihmisten yhdenvertaisuuden kannalta. Käytetty kyselymenetelmä oli jotakuinkin seuraava:

- Missä keskeisissä toiminnoissa on tunnistettu olevan vahva yhdenvertaisuus- ja/tai tasa-arvoliittyntä?
- Miten näissä toiminnoissa on huomioitu yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökohdat?
- Onko tunnistettu selviä yhdenvertaisuus- tai tasa-arvohaasteita keskeisissä toiminnoissa?
- Mitä tulisi kehittää edelleen?

Tehdyn kyselyn perusteella voidaan todeta, että ympäristöministeriön politiikka-alan keskeiset haasteet liittyvät enemmänkin yhdenvertaisuuteen laajassa merkityksessä kuin suoraan sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Nykytilan arvion perusteella on nähtävissä, että haasteiden painopiste liittyy ympäristöministeriössä esimerkiksi valtion asuntopolitiikkaan sekä siihen liittyvään rahoitukseen. Tämän vuoksi lähiympäristö ja asuminen -kokonaisuuden osalta on tulevaisuudessakin oleellista painottaa sen merkitystä, että laadittujen selvitysten perusteella suunniteltavissa jatkotoiminnoissa korostetaan sellaisia toimia, jotka osaltaan edistävät yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista yhteiskunnassa. Lisäksi erityinen tasa-arvonäkökulma on joltain osin tunnistettu asunnottomuuden yhteistyöohjelman valmistelussa: Jatkossakin on siten pidettävä mielessä, että asunnottomuustyöllä voidaan tukea ja tuetaankin myös sukupuolten tasa-arvoa, sekä naisten että miesten erityistarpeiden huomioimista. Kyselyssä tunnistettiin myös yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon rajoitteita muissakin erinäisissä hankkeissa esimerkiksi valtioneuvoston selon-

teossa keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta vuoteen 2030. Esille nousi myös luonnon-suojelualueiden käytettävyys, saavutettavuus ja esteettömyys eri ihmisryhmille. Samoin vahva kytkentä yhdenvertaisuuteen liittyy luonnonsuojeluasioiden osalta saamelaisten aseman turvaamiseen eritoten kysymyksiin koskien arktista ympäristöyhteistyötä, kulttuuria ja perimätietoa. Tasa-arvotyöryhmä on ot-tanut tarkasteluun ja seurantaan edellä mainitut kokonaisuudet. Tämän vuoksi ne ovat nostettu myös tässä tarkastelussa keskiöön. Ennen tarkempaa nykytilan läpikäyntiä on lukijalle todettava, että esitys ei ole kaiken kattava, vaan sinne on valikoitu osastojen ja yksikköjen esityksestä erinäisiä kokonaisuuksia.

Nykytilan arviointia on päivitetty työryhmän osastojen edustajien toimesta keväällä 2021.

Yhteistyöohjelma asunnottomuuden puolittamiseksi vuoteen 2023 mennessä

Tilastointien mukaan pääosa asunnottomista (noin $\frac{3}{4}$) on miehiä eli asunnottomuus koettelee erityisesti miehiä. Koska suurin osa asunnottomista on ollut ja on edelleen miehiä, on myös asunnottomien palvelu- ja perinteisesti kehitetty miesten lähtökohdista. Tilastoista käy ilmi, että vuonna 2019 asunnottomien naisten määrä oli 1190. Pitkäaikaisasunnottomista on naisia 26 %. (lähde ara.fi). Erikseen on syytä seurata ja tarkastella naisten pitkäaikaisasunnottomuutta sekä pohtia mahdollisia tilannetta parantavia toimia. Tärkeää on esimerkiksi asunnottomien tai asunnottomuusuhan alla olevien naisten asumispolkujen tur-vaaminen monitoimijaisella yhteistyöllä, jonka keskiössä on ilmiön tekeminen näkyväksi, uudet asumis-ratkaisut, osaamisen ja työmuotojen kehittäminen ratkaisujen löytämiseksi ja ongelman ennaltaehkäisyksi. Y-säätiö on koordinoanut STEA:n rahoituksella hanketta, jolla tavoitellaan naisten asunnottomuuden vähentämistä ja asumispolkujen turvaamista useiden toimijoiden yhteistyöllä. Tavoitteena on löytää asunnottomuutta ehkäiseviä ratkaisuja esimerkiksi uusilla asumismalleilla ja kehittämällä erilaisia työ-muotoja.

Asunnottomuuden yhteistyöohjelma jatkaa asunnottomuuden vähentämistä.

Valtioneuvoston selonteko keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta vuoteen 2035 (KAISU)

Ensimmäistä kertaa vuonna 2017 laadittu keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma (KAISU) päivitetään siten, että se vastaa hallituksen tavoitetta saavuttaa hiilineutraali Suomi vuoteen 2035 mennessä. Suunni-telma valmistellaan koordinoitusti uuden energia- ja ilmastostrategian kanssa vuosina 2020–2021. Suun-nitelma annetaan selontekona eduskunnalle syksyllä 2021.

KAISU-suunnitelman valmistelussa on aktiivisesti pyritty tunnistamaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusraja-pintoja ja mahdollisia haasteita. Syksyllä 2020 järjestettiin suunnitelman valmistelun alkuvaiheessa en-simmäinen yhdenvertaisuustyöpaja, johon osallistui yli 40 henkeä. Tarkoituksena oli kartoittaa jo valmistelun aikaisessa yhdenvertaisuusnäkökohtia, jotta ne voidaan huomioida jatkovalmistelussa. Lisäksi ilmasto- ja energiastrategiasta on tilattu sukupuolivaikutusten arviointi, jossa tehdään yhteistyötä KAISU-suunnitelman valmistelun kanssa. Toukokuussa 2021 järjestettiin myös toinen, Suomen ilmastopolitiikan yhdenvertaisuutta ja sukupuolivaikutuksia käsitellyt työpaja, jossa jatkettiin keskustelua ilmasto- ja ener-giastrategian ja keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmien valmisteilla olleiden toimenpiteiden yhdenver-taisuus- ja sukupuolivaikutuksista.

KAISU-suunnitelman tavoitteet eivät välttämättä ole sukupuolivaikutusten suhteen neutraaleja, vaan eroja voi olla esimerkiksi siinä, miten naiset ja miehet osallistuvat tavoitteita koskevaan päätöksentekoon, miten he toimivat arjessa ja kuluttajina, mitä pitävät tärkeänä ja miten eri tavoitteet heihin vaikuttavat. Valmistelussa on tunnistettu, että suomalaisten työmarkkinoiden voimakkaan sukupuolen mukaisen segregaaation vuoksi ilmastosuunnitelman tavoitteilla voi olla myös erilaisia vaikutuksia mies- ja naisvaltaisiin aloihin. KAISU-sektorien tietyt toimenpiteet voivat siten painottua enemmän esimerkiksi miesvaltaisille aloille.

Yhdenvertaisuusnäkökulmasta on tunnistettu esimerkiksi alkuperäiskansamme saamelaisten osalta mahdollisia erityispiirteitä KAISU-suunnitelmassa esimerkiksi maataloutta, liikennettä ja työkoneita koskien. KAISU-suunnitelman toimet ovat suurelta osin ylätason tavoitteita, joten sukupuolivaikutukset ja yhdenvertaisuusvaikutukset konkretisoituvat tarkemmin suunnitelman toimeenpanossa.

Suunnitelman kuulemisissa on huomioitu yhdenvertaisuusnäkökohtia mm. siten, että osana valmistelua perustettiin kansalaisraati, joka toteutettiin huhtikuussa 2021 satunnaisotannalla kootulla n. 50 hengen joukolla. Kansalaisraati vähentää osallistumisen kasaantumista ja sen avulla saadaan kuultua ihmisiä, joita ei välttämättä muutoin tavoitettaisi. Kansalaisraadien käytännön toteutuksesta vastasi PALO-tutkimushanke.

Metsähallituksen ohjaus: Luonnonsuojelualueiden käytettävyys ja saavutettavuus sekä saamelaisten asema

Metsähallitus on valtion liikelaitos, jonka tehtävänä on hoitaa ja kehittää vastuullisesti valtion omistamia maa- ja vesialueita siten, että ne hyödyttävät mahdollisimman hyvin koko yhteiskuntaa. Luonnonsuojelualueverkoston hoito- ja käyttöä sekä valtion luonnonsuojelutarkoituksiin varattuja maa- ja vesialueita hallinnoi Metsähallituksen luontopalvelut.

Palveluiden osalta yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyy eritoten kysymykset koskien luonnonsuojelualueiden käytettävyttä ja saavutettavuutta eri ihmisryhmille. Oleellista on tunnistetusti luonnon virkistyskäytön edistäminen siten, että luonnon virkistyskäyttömahdollisuuksia edistetään tasapuolisesti kaikkialla Suomessa varmistaen mm. palveluiden esteettömyys. Onkin tärkeää soveltuvin osin korostaa esteettömyyttä osana kansallispuistojen ja muiden luonnonsuojelualueiden kulkureittejä ja rakenteita. Viimekädessä yhdenvertaisuuden turvaa jokamiehenoikeudet eli jokaisen Suomessa oleskelevan mahdollisuus käyttää luontoa siitä riippumatta, kuka omistaa alueen tai on sen haltija. Niistä nauttimiseen ei tarvita maanomistajan lupaa eikä niistä tarvitse maksaa.

Lisäksi Metsähallituksen luontopalvelut hallinnoi suurta osaa saamelaisalueesta. Tämän vuoksi on tärkeää, että mahdollisimman täysimääräisesti jatkossakin noudatetaan niitä lain mukaisia toimintavelvoitteita, joilla pyritään turvaamaan saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset. Metsähallituksen hallinnassa olevien luonnonvarojen hoito, käyttö ja suojelu on sovitettava yhteen saamelaisalueella siten, että saamelaisten kulttuurin harjoittamisen edellytykset turvataan. Esimerkiksi Arktinen YVA –hankkeessa on nimenomaisesti keskiössä alkuperäiskansojen osallistumisoikeuksien ja mahdollisuuksien edistäminen YVA-menettelyissä.

Metsähallituksen Luontopalvelut otti ensimmäisenä maailmassa käyttöön alkuperäiskansojen perinteistä tietoa koskevan biodiversiteettisopimuksen 8 artiklaan liittyvän Akwé:Kon-ohjeistuksen hoito- ja käyttösuunnitelmissa. Ohjeiden käytön toimintamallia on päätetty käyttää myös koko MH-konsernissa, ainakin luonnonvarasuunnitelmien ja HK-suunnitelmien laadinnassa saamelaisten kotiseutualueella. Akwé: Kon-ohjeet ovat menettelytapa, jonka kautta turvataan saamelaisten vaikutusmahdollisuudet ja etsitään keinoja, joiden kautta kielteisiä vaikutuksia saamelaiskulttuurille voidaan hillitä. Toimintamallin tarkistaminen on vireillä. Toiminnallisen tasa-arvotyöryhmän on syytä nostaa harkittavaksi sen seuranta, miten yhdenvertaisuus- ja sukupuolinäkökulmat huomioidaan järjestetyissä palveluissa sekä miten saamelaisten asema huomioidaan keskeisissä toimissa.

Lisäksi keskeinen yhdenvertaisuusrajpinta liittyy geenivaroihin ja sitä koskevaan säännöstyön. Geenivarot koskevilla säädöksillä ja kansainvälisillä sopimuksilla alkuperäiskansoilla (Suomessa saamelaiset) ja niiden oikeuksilla (erityisesti geenivarot koskevaan perinteiseen tietoonsa) on keskeinen rooli. Voimassa on erityinen geenivarolainsäädäntö, jota sovelletaan maahantuotaviin geenivaroihin ja niihin liittyvään alkuperäiskansojen perinteiseen tietoon. Kyseisellä lainsäädännöllä on pantu täytäntöön Nagoyan pöytäkirjan määräykset geenivarot ja niihin liittyvän alkuperäiskansojen perinteisen tiedon saatavuudesta ja hyötyjen jaosta.

Lisäksi kyselyssä nousi esille ilmastofoorumin tärkeä merkitys eritoten alkuperäiskansojen osallistamisessa. Ilmastofoorumin perustamisesta päätettiin osana Pariisin sopimusta, ja foorumin toiminnan käynnistämiseksi sovittiin COP23-ilmastokokouksessa Bonnissa. Alkuperäiskansat ovat olleet mukana kansainvälisissä neuvotteluprosesseissa jo pitkään biodiversiteettikysymyksissä. On tärkeää, että alkuperäiskansojen arvokas kokemus ja tieto saadaan myös ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja siihen sopeutumisen tueksi.

Valtion asuntopolitiikka ja valtion tukema asuntorahoitus

Ympäristöministeriössä toteutetaan perustuslain 19 §:n mukaista julkisen vallan tehtävää edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tuetaan asumisen omatoimista järjestämistä. Valtion tukema asuntorahoitus on eräs keskeinen keino em. tavoitteiden edistämiseksi. Valtion tukemalla sosiaalisella asuntotuotannolla parannetaan erityisesti pienituloisten ja vähävaraisten kotitalouksien sekä muiden erityistä tukea asumisessaan tarvitsevien ihmisten mahdollisuuksia löytää tarpeitaan vastaava asunto. Asuntorahoituksen lisäksi toteutetaan erilaisia asumiseen liittyviä ohjelmia ja yhteistyöhankkeita, joilla lisätään asumisen yhdenvertaisuutta positiivisen erityiskohtelun kautta ja parannetaan asukkaiden mahdollisuuksia osallistua oman asuinympäristönsä suunnitteluun läpäisevänä periaatteena erilaisissa ohjelmissa ja yhteistyöhankkeissa.

Jatkossakin on pyrittävä edistämään kaikkien ihmisten mahdollisuuksia elämäntilanteeseensa sopivaan asumiseen. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökohtia korostetaan vahvasti erinäisin toimenpitein asuntopolitiikassa esimerkiksi:

- rakennusten esteettömyysasetus ja siihen liittyvä ohjeistus sekä informaatio-ohjaus, koulutus ja yhteistyö,
- ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelman toteuttaminen,
- yhteistyö STM:n koordinoiman Ikäohjelman kanssa ikääntyneiden asumisessa,

- kulttuuriympäristöstrategian toimeenpano yhdenvertaisuutta ja osallistamista toteuttaen,
- Romanian asumisen yhdenvertaisuuden seurantaselvitys (2018), toimenpide-ehdotuksia toteutetaan osana Suomen romanipoliittisen ohjelman 2018-2022 toimeenpanoa,
- yhdenvertaisuuden edistäminen valtion tukemissa kehitysvammaisille ihmisille tarkoitetuissa asuntohankkeissa
- maahanmuuttajien asumista tukeminen muun muassa vahvistamalla monikielisen asumiseen liittyvän tiedon saatavuutta,
- asunnottomuuden yhteistyöohjelman toimeenpano (otettu myös omaksi kohdaksi),
- sosiaalisen asuntotuotannon tukemiseen käytettävän valtion korkotukijärjestelmän kehittäminen kohtuuvuokraisen asuntotarjonnan lisäämiseksi
- korjausavustusten myöntäminen (ikäntyneiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjausavustus, esteettömyysavustus, hissiavustus, avustus ARA-asuntojen korjaamiseksi ikäntyneille soveltuviksi).

Laadittujen selvitysten perusteella suunniteltavien jatkotoimien osalta on pyrittävä korostamaan sellaisia toimia, jotka osaltaan edistävät yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista yhteiskunnassa. Näistä tarkemmin alla.

Esteettömyys

Rakennetun ympäristön esteettömyys on edellytys yhdenvertaisuuden toteutumiselle (esim. vammaiset ja ikäntyneet). Olemassa oleva rakennettu ympäristö on vielä varsin esteellistä, mikä on suuri haaste. Myös asenteet esteettömyyttä kohtaan ovat edelleen haaste: esteettömyys ei ole vielä peruslähtökohta, vaan se mielletään erityisratkaisuksi.

Rakennuksen esteettömyydestä annetun valtioneuvoston asetuksen (241/2017) tarkoitus on edistää ihmisten yhdenvertaisuutta. Asetuksen toivotaan yhdenmukaistavan tulkintoja, mikä osaltaan edistää yhdenvertaisuutta. Esteettömyysasetukseen liittyen on julkaistu soveltamisohjeet (Ympäristöministeriön ohje rakennuksen esteettömyydestä) ja suunnitteluopas (Esteetön rakennus ja ympäristö).

Suunniteltuja toimenpiteitä, joilla voidaan osaltaan edistää myös yhdenvertaisuutta ovat esimerkiksi seuraavat:

- Edistetään kaikille sopivan suunnittelun huomioon ottamista ja rakennuskannan ja elinympäristöjen esteettömyyttä informaatio-ohjauksella ja kehittämistoiminnalla.
  - Tuodaan esteettömyysasetuksen viestinnässä esille esteettömän rakentamisen merkitystä hyödyntämällä esteettömyysasetuksesta laadittua ohjetta ja Esteetön rakennus ja ympäristö -suunnitteluopasta.
  - Tuetaan rakennusvalvontojen toimintaa niiden vaikutusmahdollisuuksien varmistamiseksi informaatio-ohjauksella ja levittämällä hyviä käytäntöjä.
  - Osallistutaan esteettömyyttä ja esteettömyysasetusta käsittelevien koulutustilaisuuksien toteuttamiseen yhteistyöverkostojen kautta.

- Lisätään tietoisuutta ja tietopohjaa esteettömän rakentamisen merkityksestä osana suunnitelmallista kiinteistönpitoa jakamalla tietoa esteettömyydestä korjaamisessa ympäristöhallinnon yhteisellä Ymparisto.fi:ssä olevalla Korjaustieto-sivustolla.

Eri väestöryhmien asuminen

Ikääntyneet

Ikääntyneiden kohdalla ei asumisessa ole suuria eroja sukupuolten välillä. Naiset ovat kuitenkin pienituloisempia ja elävät pitempään. Omakotitalojen ylläpito on hankalampaa, samoin muuttoihin liittyy ongelmia. Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelmassa ei ole tullut esille erityisiä tasa-arvo- tai yhdenvertaisuushaasteita. Vastattaessa yksilöllisiin tarpeisiin, olivatpa ne asumiseen tai palveluihin liittyviä, vastaan molempien sukupuolten tarpeisiin.

Ikääntyneiden kotona asumista voidaan tukea myös arjen sujumista tukevilla palveluilla. Julkisten palvelujen digitalisaatioon sisältyy kuitenkin tekijöitä, jotka voivat lisätä ikääntyneiden eriarvoistumista. Ihmisillä, jotka eivät voi käyttää digitaalisia palveluja, on muita kansalaisia heikommat mahdollisuudet saada tietoa asioista ja esim. verrata erilaisia palveluvaihtoehtoja toisiinsa. Este käyttää digitaalisia palveluja voi muodostua hidasteeksi myös kasvokkain tapahtuvan palvelun varaamiselle ja saamiselle. Tämän vuoksi on tärkeä jatkaa yhteistyötä alan toimijoiden kanssa teknologian hyödyntämiseen liittyen kotona asumisen tukemisessa, myös eri yhdenvertaisuushaasteiden näkökulmasta.

Lisäksi on huomioitava, että maahanmuuton myötä myös iäkkäiden maahanmuuttajien määrä lisääntyy. Ikääntyneiden maahanmuuttajien asuminen on vähän tutkittua. Tämä väestöryhmä on hyvin heterogeeninen, osa on tullut Suomeen pakolaisina, osa siirtolaisina ja paluumuuttajina, jotkut työn tai perheen perässä. Yksinäisyys on yksi vanhusten suurimmaksi koettuja ongelmia. Vähemmistöt, olivatpa he sitten maahanmuuttajia tai vaikka seksuaalivähemmistöön kuuluvia vanhuksia, ovat erityisessä vaarassa jäädä yksin. Tämän vuoksi on tärkeää toteuttaa ikääntyneille maahanmuuttajille suunnattuja erityistoimenpiteitä. Asuinalueilla tarvitaan enemmän yhteisöllisyyttä tukevia toimia esim. yhteistiloja tapaamispaikoiksi. Yhtä tärkeää on julkisten, monikulttuuristen tilojen luominen.

Asunnottomat

Suurin osa asunnottomista on miehiä, mutta naisten osuus on hiukan kasvanut. Maahanmuuttajien asunnottomuus on hiukan vähentynyt. Syyt eri ryhmien asunnottomuuteen ovat erilaisia, kuten myös niiden poistamiseen vaikuttavat keinot.

Y-säätiö koordinoi STEA:n rahoituksella hanketta, jolla tavoitellaan naisten asunnottomuuden vähentämistä ja asumispolkujen turvaamista useiden toimijoiden yhteistyöllä. Tavoitteena on löytää asunnottomuutta ehkäiseviä ratkaisuja esimerkiksi uusilla asumismalleilla ja kehittämällä erilaisia työmuotoja.

Romanit

Romanien asumistilanne on yleisesti ottaen parantunut. Tammikuussa 2018 valmistuneen selvityksen mukaan romanien asumisen yhdenvertaisuus on vahvistunut suhteessa pääväestöön. Romaniyhteisön

sisäinen yhdenvertaisuus on kuitenkin heikentynyt. Selvityksen toimenpide-ehdotuksia toteutetaan ROMPO 2 -ohjelman kautta.

YM Raportteja 6 | 2018: [Romanien asumisen yhdenvertaisuuden seurantaselvitys](#)

Kehitysvammaiset ihmiset

Selvitykset kehitysvammaisten ihmisten yhdenvertaisuudesta osoittavat, että kehitysvammaiset eivät ole vielä yhdenvertaisessa asemassa muiden tuetuissa vuokra-asunnoissa asuvien kanssa, vaikka edistystä on tapahtunut. Asumisen yhdenvertaisuudessa on ongelmia eri tekijöiden, kuten asuntojen sijainnin, asumisen tunnuspiirteiden, asuntoja koskevien määräysten, vuokran ja verotuksen sekä asukkaiden päätöksentekomahdollisuuksien suhteen.

Kehitysvammaisten asumispalveluista kaksi kolmasosaa on ryhmäkoteja, joissa asukkailla on asunnon sijasta yleensä vain oma huone ja kylpyhuone. Yksilöllisyyttä ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia asumiseen ei oteta riittävästi huomioon, vaan asumisen ratkaisuja toteutetaan edelleen järjestelmäkeskeisesti. Jatkossa tulisi vahvemmin panostaa kehitysvammaisten ihmisten itsenäiseen asumiseen, tavalliseen asuntokantaan ja erilaisiin verkostopohjaisiin asumisen ja tuen ratkaisuihin. Kuntatasolla tarvitaan enemmän yhteistyötä sosiaalitoimen, asuntotoimen ja kaavoituksen sekä kuntien vuokrataloyhtiöiden ja muiden yleishyödyllisten vuokra-asuntoyhteisöjen kanssa. Lisäksi tarvetta on esimerkiksi pelastusviranomaisten, sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaviranomaisten sekä veroviranomaisten käytäntöjen ja ohjeiden yhdenmukaistamiseen ja niistä tiedottamiseen.

Kehitysvammaisten ihmisten asumisen yhdenvertaisuutta on edistetty vuodesta 2010 lähtien kehitysvammaisten asumisen ohjelmalla (Kehas), jossa on korostettu asumisen järjestämistä tavallisilla asuinalueilla ja yhä useammin tavallisissa asunnoissa. Valtioneuvoston vuonna 2012 tekemässä periaatepäätöksessä tavoitteeksi asetettiin, että vuoden 2020 jälkeen kukaan vammaisen henkilö ei asu laitoksessa. Arvion mukaan vuoden 2020 lopussa laitoksissa oli kuitenkin edelleen noin 350 henkilöä pitkäaikaisesti.

Maahanmuuttajat

Maahanmuuttajat ovat kantaväestöä heikommassa asemassa asuntomarkkinoilla muun muassa alhaisemman tulotason ja työllisyyden takia. Myös asuntomarkkinoilla toimimisen sekä asumisen ja sen käytäntöjen erilaisuus verrattuna lähtömaan tilanteeseen sekä tiedon saatavuus tuottavat haasteita maahanmuuttajien asumisessa. Nämä haasteet koskettavat erityisesti länsimaiden ulkopuolelta tulleita maahanmuuttajia. Maahanmuuttajat asuvat suomalaissyntyisiä tyypillisemmin vuokra-asunnossa, ahtaammin ja pienituloisemmilla postinumeroalueilla.

Maahanmuuttajien asumista tuetaan vahvistamalla monikieliseen asumiseen liittyvän tiedon saatavuutta. Asumistietoa niin maahanmuuttajille kuin maahan muuttaja suunnitteleville löytyy useilla kielillä www.infopankki.fi sivustolta. Erityisesti maahanmuuttajatyötä varten on ARAn sivulle koottu asumiseen liittyvää ja asumista tukevaa materiaalia sisältäviä lähteitä, näiden kielivalikoima vaihtelee.

Asumisen tukijärjestelmien kehittäminen

Kohtuuhintaisista asunnoista on pulaa varsinkin pääkaupunkiseudulla ja muissa suurimmissa kasvukeskuksissa. Etenkin näillä seuduilla pienituloisten ja vähävaraisten kotitalouksien on vaikea löytää heille sopivia asumisratkaisuja. Sosiaalisen vuokra- ja asumisoikeusasuntotuotannon tarkoituksena on yhdessä suoraan asukkaille maksettavan asumistuen kanssa korjata tätä ongelmaa. Kaikkein vaikein tilanne on erityistä tukea asumisessaan tarvitsevilla ryhmillä (mm. asunnottomat, vammaiset henkilöt, mielenterveys- ja päihdekuntoutujat) sekä luottotietonsa menettäneillä henkilöillä, joilla valtion tukema asunto on useimmiten ainoa mahdollinen asumisratkaisu. Valtio tukee kohtuuhintaisten, sosiaalisiin perustein valituille asukkaille tarkoitettujen vuokra- ja asumisoikeusasuntojen rakentamista, hankintaa ja perusparantamista. Tuotantoa tuetaan maksamalla tätä tarkoitusta varten otetuille lainoille korkotukea ja myöntämällä niille valtion takauksen. Valtion tukemiin asuntoihin asukkaat on valittava sosiaalisiin perustein ja vuokra määritettävä omakustannusperiaatteella. Lisäksi korkotukilainoilla tuetaan erityisryhmien vuokra-asuntojen tuotantoa. Tavoitteena on kannustaa rakennuttajia toimimaan, jotta saadaan uusia kohtuuhintaisia asuntoja niitä tarvitseville. Tukijärjestelmien ehtoja ja tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan säännöllisin väliajoin.

Korjausavustukset

Yhdenvertaisuutta edistää myös osa asuinrakennusten tai asuntojen korjaamisen avustuksista. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA myöntää korjausavustusta iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjaamiseen. ARA myöntää myös avustusta tavallisten ARA-vuokralatojen ja -vuokra-asuntojen korjaamiseen esteettömiksi ja paremmin ikääntyneille soveltuviksi. Avustusta myönnetään vuosina 2020-2022. Lisäksi myönnetään avustusta liikkumisesteen poistamiseen (esteettömyysavustusta) ja kerrostalohissien rakentamiseen (hissiavustus).

Kulttuuriympäristö ja lähiympäristö

Kulttuuriympäristöstrategian toimeenpanon keskeisiä näkökulmia ovat olleet yhdenvertaisuuden ja osallistamisen huomioiminen kaikessa toiminnassa. Perustuslain mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Vastaavasti kulttuuriympäristöstä (rakennettu kulttuuriympäristö, kulttuurimaisema ja arkeologinen kulttuuriperintö) nauttiminen, ihmisten osallistuminen kulttuuriympäristöä koskevaan päätöksentekoon ja sen määrittelyyn on myös jokaisen asia. Osallisuus ja yhdenvertaisuus ovat keskeisiä periaatteita myös kansainvälisissä sopimuksissa ja ohjelmissa, kuten Eurooppalainen maisemayleissopimus, kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä tehty Euroopan neuvoston puiteyleissopimus (ns. Faron puiteyleissopimus) ja Euroopan kulttuuriympäristöpäivät määrittelevät myös kulttuuriympäristöön (maisemat mukaan lukien) ja kulttuuriperintöön liittyviä toimia Suomessa. Käytännössä tämä on näkynyt mm. siinä, että Kulttuuriympäristöstrategian toimeenpanossa on tarjottu toimintamalleja ja työkaluja kansalaisjärjestöille ja yksittäisille ihmisille.

Asuinympäristöjen kehittämisessä tulee ottaa huomioon, että eri väestöryhmillä on erilaisia haasteita lähiympäristössä, esteitä liikkumisessa, vaikeuksia saada palveluja, turvattomuutta ja yksinäisyyttä. On tärkeää, että tulevaisuudessakin edistetään asuinympäristöjen kehittämistä eri väestöryhmien tarpeisiin sekä väestöryhmien osallistumisesta lähi- ja asuinympäristöjen suunnitteluun ja kehittämiseen mahdollistetaan.

Muutama lisämaininta nykytilan kartoituksessa tunnistetuista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusrajapinoista ja haasteista koskien rakentamista, talouden ja toiminnan suunnittelua, säädösten valmistelua ja hankkeiden läpivientiä, hallintoa ja viestintää, ilmastonmuutosta, kemikaaleja sekä kansainvälistä yhteistyötä.

Yllä olevat toimet valikoituivat tasa-arvotyöryhmän tarkasteluun siten, että myös niiden toteutumista tullaan jatkossakin seuraamaan. Näiden lisäksi vuonna 2017 toteutetussa kartoituksessa sekä tämän asiakirjan päivityksen yhteydessä keväällä 2021 nousi esiin muutama muukin ympäristöministeriön politiikka-alan keskeinen toimi, jolla on merkitystä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulmista esimerkiksi koskien rakentamista, hallintoa ja viestintää, ilmastonmuutosta, kemikaaleja sekä kansainvälistä yhteistyötä.

Rakentamiseen tarvitaan nykyään erilaisia lupia kuten rakennuslupa, toimenpidelupa, rakennuksen purkamislupa ja maisematyölupa. Toisinaan riittää ilmoitusmenettely. Eritasoiset luvat synnyttävät joltain osin tulkintaongelmia vaadittavasta luvasta, mahdollisesti vähentävät prosessien ennustettavuutta ja voivat vaarantaa pahimmillaan kuntalaisten yhdenvertaisen kohtelun. Samoin on tunnistettu, että yhdenvertaisuudessa voi olla puutteita rakennusvalvonnan erilaisten tulkintojen ja resurssien takia. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuteen on syytä tältä osin kiinnittää huomioita esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksen valmistelussa. Rakentamismääräysten kokonaisuudistuksessa kiinnitettiin huomiota siihen, että rakentamismääräysten tulkintoja yhdenmukaistamalla voidaan yhdenmukaistaa viranomais-toimintaa ja täten osin mahdollisesti edesauttaa yhdenvertaisuuden toteutumista yhteiskunnassa. Sen lisäksi, että on selkiytetty rakentamisen teknisiä vaatimuksia, valmistellaan erikseen tarvittavat ohjeet ja järjestään riittävää koulutusta uusista määräyksistä ja ohjeista. Esimerkiksi tarkoituksena on valmistella rakennusten esteettömysohjeet ja varmistaa riittävä informaatio-ohjaus, koulutus ja yhteistyö.

Rakennetun ympäristön osastolla on vuonna 2021 meneillään tässä asiakirjassa aiemmin mainittujen lisäksi useita muitakin hankkeita, joissa on tunnistettu tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä vaikutuksia. Yksi merkittävimmistä käynnissä olevista hankkeista on maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistus, jossa on tunnistettu vaikutuksia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen alueidenkäytön suunnittelujärjestelmän, rakennetun ympäristön tietojärjestelmän, kaavojen toteuttamisen, osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyjen ja rakentamisen kehittämiseen liittyen. Käynnissä olevassa RYHTI-hankkeessa kootaan rakennetun ympäristön suunnitelma- ja lupatiedot tiedot saataville yhtenäisessä muodossa, millä on vaikutuksia tiedon saavutettavuuteen.

Vuonna 2020 ja 2021 tehdyissä valtion ja suurten kaupunkiseutujen välisissä maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimuksissa keskeisiä yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon vaikuttavia näkökulmia ovat olleet eri toimintojen saavutettavuus, hyvä ja terveellinen asuinympäristö, esteetön ja vähäpäästöinen liikkuminen sekä sosiaalinen tasa-arvoisuus, jota pyritään edistämään lisäämällä kohtuuhintaista asumista etenkin kestävästi ja eri väestöryhmien kannalta hyvin saavutettavilla alueilla. Kestävä kaupunki -ohjelmaan liittyy etenkin sosiaalisen kestävyuden kysymyksiä, joilla on yhteys tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen.

Hallituksen esityksen laatimisohejeet edellyttävät, että esityksen sukupuolivaikutukset arvioidaan. Niiden esitysten osuus, joissa sukupuolivaikutuksia tai esityksen kohdentumista on arvioitu, on koko valtioneuvoston tasolla ollut noin 15 % viime vuosien ajan. (v. 2016: 15,3 % ja v. 2020: 15 %). Viimeisimmän, vuonna 2021 käytössä olevan tiedon mukaan trendi on ollut pikemminkin hiukan laskeva, myös ympäristömi-

nisteriön osalta. Tämän vuoksi sukupuolivaikutusten arvioinnin kehittämistä ja kouluttamista on jatkettava. Sukupuolivaikutusten arviointia tukevia tekijöitä ovat mm. säädösvalmistelun kehittämishankkeet kuten Paremmän sääntelyn ohjelma ja valtavirtaistamiskoulutus, tasa-arvoasiantuntemuksen saatavuus, vaikutusarviointikoulutukset, ohjeet ja toiminnallinen tasa-arvo-suunnitelma. Estävistä tekijöistä voidaan todeta mm. tiedon, osaamisen ja ajan puute, säädöshankkeiden niukat resurssit ja aikataulujen kireys sekä puutteellinen vaikutusten arvioinnin osaaminen. Lisäksi on todettu, että tarvitaan sukupuolten tasa-arvon perusteita yhteiskunnassa valottavia peruskoulutuksia, ministeriöiden teemoihin kohdennettua koulutusta ja tukea sekä menetelmällistä koulutusta. Säännösvalmistelun osana on aina pyrittävä selvittämään rajapinnat yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymyksiin, ja tätä työtä ympäristöministeriössä vakiintuneesti tehdään. Säännösvalmistelua koskien voi viimeisten vuosien aihealueista esimerkinomaisesti mainita sen, että viimeksi haja-asutuksen jätevesien käsittelyä koskevassa säädöstyössä on pohdittu ihmisten yhdenvertaisuuskysymyksiä kuten kiinteistönomistajan kiinteistön sijainnin ja kiinteistöomistajan iän merkitystä. Muista keskeisistä hankkeista voisi nostaa esimerkiksi sen, että vesien ja merenhoidossa ja niiden toimeenpanossa on yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulmat huomioitu vaikutusten arvioinnin yhteydessä.

Uuden ilmastolain valmistelussa on myös kiinnitetty huomiota niin kuulemisissa kuin HE:n sisältövalmistelussa perus- ja ihmisoikeusteemoihin. Kuulemisissa turvattiin osallistuminen kuudella eri kielellä, mukaan lukien kolme saamen kieltä, ja järjestettiin mm. erillisiä tapaamisia nuorille. Saamelaiskäräjien kanssa käytiin myös virallinen neuvottelu. Osana ilmastolain valmistelua arvioidaan myös perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia. Kansallisen ilmastopolitiikan valmistelun tukena toimii ilmastopolitiikan pyöreä pöytä, jonka kokoonpanossa on huomioitu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulma mm. sillä, että ryhmässä on edustettuna kaksi nuorta ja saamelaisedustus.

Lisäksi sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden sisällyttämiseen hanke- ja ohjelmatyössä on aina parantamisen varaa. Hankkeet ovat luonteeltaan hyvin erilaisia eikä yhtä ainoaa oikeaa tapaa sisällyttää yhdenvertaisuutta- ja sukupuolten tasa-arvoa hankkeeseen ole olemassa. Esimerkiksi konkreettisempia tavoitteita voitaisiin paremmin sisällyttää ministeriön suunnitelmiin ja ohjausasiakirjoihin ja niiden saavuttamista voitaisiin myös mitata. Keskeisten hankkeiden osalta on huomioitava, että yleistason tavoite valtavirtaistamisesta hankkeen ohjausasiakirjoissa on tärkeä, koska se välittyy kaikille hankkeessa toimiville. Pelkkä tavoite ei kuitenkaan riitä, vaan sen pitäisi johtaa tavoitteiden asettamiseen, toimenpiteisiin, arviointiin ja seurantaan. Kaikkien hankkeiden rakenteissa on kohtia, joissa yhdenvertaisuus- ja sukupuolinäkökulma voidaan ottaa mukaan siten, että se liittyy osaksi hankkeen normaalia toimintaa. Hyviä käytäntöjä ovat esimerkiksi seuraavat:

- tasa-arvotavoitteen/yhdenvertaisuustavoitteen kirjaaminen hankkeiden tavoite- tai asettamisasiakirjoihin,
- sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen edellyttäminen hankkeen toimenpiteissä ja alahankkeissa,
- hankkeisiin osallistuvien perehdytys sukupuolinäkökulmasta/tasa-arvosta/yhdenvertaisuudesta,
- hankkeiden toteutukseen hankitaan tasa-arvo- ja tai yhdenvertaisuusasiantuntemusta,
- hankkeiden kohderyhmää ja vaikutuksia on tarkasteltu sukupuolinäkökulmasta/tasa-arvo/yhdenvertaisuusnäkökulmista ja
- ihmisiä koskevat taustatiedot ja seurantaindikaattorit eritellään sukupuolen mukaan.

Lisäksi toiminnan- ja talouden suunnittelussa olisi syytä painokkaammin huomioida tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmat. Sosiaali- ja terveysministeriö/THL selvittää vuosittain sitä, miten eri ministeriöt ovat onnistuneet kuvaamaan sukupuolten tasa-arvon kannalta merkityksellisiä toimenpiteitä talousarvioesityksessään. THL on toteuttanut viimeisimmän arvioinnin sukupuolinäkökulmasta vuoden 2021 talousarvioesityksessä. Aiempien vuosien tapaan kaikilla ministeriöillä oli jonkinlainen sukupuolinäkökulma talousarvioesityksen pääluokkaperusteluissa. Vuodesta 2020 poiketen kaikki ministeriöt olivat sisällyttäneet pääluokkaperustelujen yleisosaan erikseen otsikoidun kappaleen, jossa on tarkasteltu sukupuolten tasa-arvoa suhteessa määrärahojen jakautumiseen hallinnonalalla. Tarkastelujen sisältö ja laajuus vaihtelevat ministeriöittäin, ja osa ministeriöistä on sisällyttänyt sukupuolinäkökulmaa myös momenttiperusteluihin. Suurimmassa osassa ministeriöistä perusteluiden tekstiä on muokattu ainakin jonkin verran edellisvuoteen verrattuna ja useammassa ministeriössä sukupuolinäkökulman tarkastelua on selvästi syvennetty aiemmasta. Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa sitoudutaan sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen muun muassa talousarvioprosessissa ja kaikissa keskeisissä uudistuksissa. Sukupuolitietoista budjetointia edistettiin osana VM:n kestävä kehityksen budjetoinnin kehittämistyötä vuosien 2019–2020 aikana, ja työ jatkuu edelleen. Keväällä 2020 talousarvion laadintamääräystä tarkistettiin ja talousarvioesityksen pääluokkaperusteluihin sisältyvien tasa-arvotekstejä tarkasteltiin erillisessä seminaarissa. Lisäksi kerran vaalikaudessa teetetään selvitys talouspolitiikan sukupuolivaikutuksista (syksyn 2022 riihen jälkeen). Hallitusohjelmassa sitoudutaan myös mm. päätösten lapsivaikutusten arviointiin sekä edistämään lapsibudjetointia. Valtioneuvoston kanslian asettama työryhmä on valmistellut keväällä 2021 mm. esityksen lapsibudjetoinnin pilotoinnista valtion v. 2022 talousarvioesityksessä ja vakiinnuttamisesta v. 2023 talousarvioesityksessä.

Viestinnässä tulee huomioida aktiivisesti jatkossakin tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Valtioneuvoston viestintäsuosituksen mukaisesti viestinnän tulee pohjautua perusoikeuksiin, kuten kansalaisten yhdenvertaisuuteen, osallistumis- ja vaikuttamisoikeuksiin sekä oikeuteen omaan kieleen ja kulttuuriin. Kansalaisilla, yhteisöillä ja yrityksillä on oltava yhdenvertainen mahdollisuus muodostaa kokonaiskuva käsiteltävästä asiasta. Esteettömillä ja saavutettavilla verkkopalveluilla varmistetaan kansalaisten yhdenvertaiset mahdollisuudet toimia ja osallistua. Viestinnän tulee olla myös kielellisesti mahdollisimman tasapuolista: keskeisen aineiston on oltava saatavilla sekä suomeksi että ruotsiksi, ja myös saamenkielisten ja viittomakielisten kielelliset oikeudet tulee huomioida viestinnässä. Ministeriössä on tunnistettu, että kielellistä tasa-arvoa voisi parantaa, erityisesti ruotsinkielistä väestöä ajatellen. Lisäksi on tunnistettu, että Suomessa asuvien ja oleskelevien ulkomaalaisten tiedonsaannin turvaaminen edellyttää viestintää yhä useammalla vieraalla kielellä. Viestinnässä huomioidaan myös yleiskieltä yksinkertaisemmän viestinnän tarve, esimerkiksi käyttämällä selkokieltä. Ympäristön tilaa ja ympäristöön liittyvää päätöksentekoa koskeva tieto tulisi olla jatkossakin avointa. Julkisen hallinnon digiperiaatteet pyrkivät muiden tavoitteiden ohella myös yhdenvertaisuuteen. Avoin tieto ja asiakaslähtöiset, helppokäyttöiset ja turvalliset palvelut mahdollistavat kaikille ympäristöön liittyvien ilmiöiden tarkastelun, seuraamisen ja osallistumismahdollisuuden. Ministeriön verkkopalveluita kehitetään jatkuvasti saavutettavammiksi ja esteettömämmiksi. Kuten nyt niin myös tulevassa varmistetaan, että ympäristötietoa on avattu avoimesti saataville. Lisäksi myös jatkossa varmistetaan verkkosivujen esteettömyys eli se, että ministeriön eri viestintäkanavat ovat kaikkien väestöryhmien saatavilla. Tärkeää on, että viestintähankkeissa on nykyistä järjestelmällisemmin tunnistettava ja huomioitava tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymykset. Järjestelmien ja palveluiden kehittämisessä tulisi kiinnittää suurempaa huomiota helppokäyttöisyyteen, tietoturvaan (erityisesti henkilörekisterikysymyksissä) ja digiperiaatteiden noudattamiseen.

Erinäisten tutkimusten perusteella voidaan todeta ilmastomuutosten vaikutusten kohdistuvan erityisesti naisiin. Naisten aseman vahvistaminen on tärkeä osa ilmastotyötä ja huomioituna myös Pariisin ilmastopöytäkirjassa. EU:n piirissä ilmastopolitiikan sukupuolivaikutuksista on saatavissa tietoa myös Euroopan tasa-arvoinstituutti EIGEn toimesta. Se on julkaissut vuonna 2016 selvityksen ”Gender in Environment and Climate Change” (<https://eige.europa.eu/publications/gender-environment-and-climate-change>). Pohjoismaisessa ministerineuvostossa toteutetaan puolestaan vuonna 2021 projekti ”Gender and climate change in the Nordic countries”, jonka tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten sukupuolinäkökulma voitaisiin ottaa osaksi ilmastopolitiikkaa Pohjoismaissa.

Myös OECD:ssä on tehty työtä sukupuolinäkökulman huomioimiseksi ympäristöpolitiikassa. Järjestö käynnisti vuonna 2019 ”Gender Mainstreaming Policy Platform” -nimisen työn, jonka yhtenä tavoitteena on tiedonkeruu tästä rajapinnasta. Keväällä 2020 OECD:ssä järjestettiin Global Forum on Environment otsikolla ”Mainstreaming Gender and Empowering Women for Environmental Sustainability” (<https://www.oecd.org/env/global-forum-on-environment-mainstreaming-gender-and-empowering-women-for-environmental-sustainability.htm>). Aiheina seminaarissa olivat mm. sukupuolittuneet ympäristövaikutukset miesten ja naisten terveyteen ja hyvinvointiin sekä sukupuolisidonnaiset kulutustottumukset ja sukupuolinäkökulma kiertotaloudessa. Toukokuussa 2021 OECD julkaisi sukupuolinäkökulman huomiointia ympäristöpolitiikassa ja Agenda 2030-toimeenpanossa koskevan raportin otsikolla ”Gender and the Environment: Building Evidence and Policies to Achieve the SDGs” (<https://www.oecd.org/environment/gender-inclusiveness-and-sdg.htm>).

Kemikaalien ympäristöhaittojen ehkäisemiseen liittyvässä valmistelussa huomioidaan kemikaalien haitalliset vaikutukset erityisesti herkkiin/haavoittuviin ryhmiin, kuten raskaana oleviin ja imettäviin naisiin sekä lapsiin. Kemikaalien haittavaikutusten kohdistumiseen eri ihmisryhmiin vaikuttavat myös kulutustottumukset (esim. tekstiilit, kosmetiikka, ruoka), sekä työelämässä tapahtuva altistuminen (altistumisen kohdistuminen nais- tai miesvaltaisiin aloihin, esim. kampaamoala). Nämä kysymykset liittyvät monin paikoin myös STM:n hallinnonalaan. Ympäristön kautta kemikaaleille altistumisessa asuinpaikan ja sosioekonomisen taustan merkitys nousee esiin. Em. seikkoja on tunnustettu kansallisen kemikaaliohjelman valmistelussa, ja ohjelman tietyt tavoitteita tultaneenkin asettamaan tarkoituksena suojella nimenomaan erityisen haavoittuvia ryhmiä, minkä lisäksi myös viestinnän kohdentamisessa tarkastellaan tasa-arvonäkökulmasta nousevia erityistarpeita. Unionin piirissä EU:n kestävyttä edistävällä kemikaalistrategiassa huomioidaan kuluttajien, haavoittuvien ryhmien ja työntekijöiden suojeleminen kaikkein haitallisimmilta kemikaaleilta. Myös kansainvälisiin kemikaalisopimuksiin liittyvässä työssä on vahvasti esillä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulma (mm. Minamatan elohopeasopimus; Baselin, Rotterdamin ja Tukholman kemikaali- ja jätesopimukset; sekä Montrealin pöytäkirja otsonikerrosta heikentävistä aineista).

Yhdenvertaisuuden ja sukupuolinäkökulman (gender-näkökulman) valtavirtaistamista jatketaan myös ministeriön kansainvälisessä toiminnassa. Tämän merkitys korostui kyselyssä. Ympäristöministeriö edistää kansainvälisessä yhteistyössä ja EU:ssa yhdenvertaisuutta ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Lähtökohtana on esitellä Suomea yhdenvertaisena ja tasa-arvoisena maana, jossa jokaisella ihmisellä on esimerkiksi sukupuolesta ja iästä riippumatta samat oikeudet ja mahdollisuudet. YK-politiikassa Suomi profiloituu korkealla tyttöjen oikeuksien puolestapuhujana sekä sukupuolten välisessä tasa-arvossa. Ympäristöministeriö tekee tiivistä yhteistyötä UM:n kanssa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulmien edistämiseksi. YK:n kes-

tävän kehityksen Agenda 2030 -tavoitteiden toteuttamisessa otetaan huomioon sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen sekä sukupuolten tasa-arvoa koskevan erillistavoitteen kirjaukset.

Kansainvälisessä yhteistyössä naisten ja miesten tasapainoinen rooli asiantuntijatyössä, esimerkiksi neuvottelukuntien kokoonpanoissa, on vahva viesti tasa-arvon toteutumisesta Suomessa. Ministeriössä on tunnistettu, että Suomen neuvottelukuntien nimeämisissä voidaan edistää tasa-arvon toteutumista ja että Suomen neuvotteluvaltuuskuntien kokoonpanoissa olisi hyvä löytää enemmän tasapainoa nais- ja miesedustajien välillä. Nykyisellään enemmistö nimetyistä asiantuntijoista on naisia. Käytännössä on kuitenkin huomattava, että Suomella ei ole varaa valita asiantuntijoita neuvottelukuntiin sukupuolen perusteella, vaan nimeämisessä on merkityksellistä ensi sijassa asiantuntemus. Usein riittävän asiantuntemuksen omaavia henkilöitä kulloisenkin käsiteltävänä olevan substanssialueen osalta ei ole kuin yksi tai korkeintaan muutama. Mutta jos vaihtoehtoja on useita, on perusteltua nimeämisessä (esim. valtuuskunnat) pyrkiä edistämään tasapuolista jakaumaan mies- ja naiset edustajien välille. Esimerkiksi neuvottelukuntien nimeämispyyntöissä voisi laajemmin kehottaa viranomaisia huomioimaan tasa-arvonäkökulma, jos ja kun tiedossa on, että relevantin asiantuntemuksen omaavia henkilöitä on useampia. YK:n ilmastokokousten ja YK:n korkean tason kestävä kehityksen poliittisen foorumin (High-level Political Forum on Sustainable Development, HLPF) Suomen valtuuskuntiin on käytäntönä nimetä muun muassa nuoriso- ja alkuperäiskansamme edustajat (saamelaiskäräjät).